

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 25

תענית שבעה עשר בתמוז ה'תשפ"ה

ימי בין המצרים (א) כָּל-רִדְפֵיהָ הַשְּׁיִגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים:

שבעה עשר בתמוז יום גָּבַר הָאוֹיֵב וַתִּבְקַע הָעִיר

במשנה במסכת תענית פ"ד:

חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב.

בשבעה עשר בתמוז נשתכרו הלוחות

ובטל התמיד

והובקעה העיר

ושרף אפוסטמוס את התורה

והעמיד צלם בהיכל.

בתשעה באב

נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ

וחרב הבית בראשונה

ובשניה

ונלכדה ביתר

ונחרשה העיר.

הדבר פשוט שמתוך חמשת הדברים שארעו ב"ז בתמוז, טעם התענית הוא 'נבקעה העיר'. אמנם, ברוב פיוטי הסליחות (לפי כל המנהגים), מצויינים כל חמשת הדברים. זאת בניגוד לתשעה באב, בו כמעט ואין התייחסות לדברים האחרים שארעו בו.

יתכן כי הטעם לכך הוא: בתשעה באב מתאבלים על חרבן בית המקדש. זו האבלות הקשה ביותר לכל יהודי בכל הדורות. תחלת המצור בעשרה בטבת, ובקיעת החומה בשבעה עשר בתמוז, וכן הריגת גדליה בן אחיקם כחדשיים לאחר החרבן, נקבעו לתענית לא בגלל האירוע שארע בהם, אלא בגלל שאלו הם שלבים שונים בחרבן בית המקדש ובכל המסתעף ממנו. בשבעה עשר בתמוז בו ארעו עוד ארבעה דברים נוספים מזכירים גם את אותם עניינים, כדי להגדיל יותר את האבלות ביום הזה. אך בתשעה באב אין בכך צורך. חרבן בית המקדש הוא סיבת האבלות, ואדרבה רק בעניין זה מתמקדים באותו יום.

***

אבלות החרבן

הזכרתי כבר בעבר את הריחוק מהרגשת אבלות החרבן בזמננו. רבים אינם מרגישים את החסרון של בית המקדש, וחוש ממה שמנסים למצא 'תחליפים' לביהמ"ק וכדומה, מנסים גם לתת הסברים שונים ומשונים לאבלות. כלומר: ודאי שהם יודעים ומבינים כי האבלות היא על חרבן בית המקדש, אבל את חסרון ביהמ"ק הם אינם מרגישים ומנסים להסביר את האבלות בכל מיני דרכים. דוגמא אחת אותה שמעתי לפני קרוב לשלשים שנה: יהודי מכובד - שבאותן שנים עסק מעט בחינוך וכדומה - דרש לפני בחורים (בגילאי ישיבה גדולה) בימי בין המצרים. הדרשה עסקה בענייני דיומא. מרכז הדרשה היה: על מה בעצם מתאבלים בתשעה באב? שתי נקודות מזעזעות אני זוכר עד היום: הוא שאל, על מה האבלות הגדולה, מה כל כך חסר לנו בכך שאין קרבנות, הרי יש לנו תפילות במקום קרבנות. שאלה המעידה על עמ'ארצות ועל אומללות. אגב, הסברי גננות מסויימות (ולא רק גננות) בעניין, אינם נכונים כלל; גם כשביהמ"ק היה קיים היו מתפללים, וגם כשיבנה ביהמ"ק ד בב"א נמשיך להתפלל. יש תפלות שאינן שייכות בזמן שביהמ"ק קיים ויש עבודה וכו', אבל רוב ככל התפלות שייכות גם בזמן שביהמ"ק קיים.

שאלה שניה ששאל: הרי, אנחנו אנוסים, ואונס רחמנא פטריה. על מה א"כ כל האבלות? גם זו שאלה מזעזעת (איני מאמין שאת אותה שאלה היה מפנה לניצול שואה המצטער על כך שהפסיד למשל מצוות תפילין בשנות הזעם).

כתבתי שהדרשה היתה בימי בין המצרים, מה שאומר שמתכוננים לבין הזמנים, בו אין לימודים בסדרי הישיבה, אבל כמובן צריך ללמוד גם אז (עם ממון או בלי ממון, כדין או שלא כדין. לא אכנס לעניין זה כעת). בנוסף: בימי סוף הזמן מצוי בהרבה ישיבות רפיון מסויים. צריך לחזק את לימוד התורה בזמן הזה (ושוב, לא אכנס להתייחסות הנכונה לעניין).

כעת יקל עליכם לנחש לאן נטתה רוח דבריו: אחרי שהאריך לתמוה ולנסות להבין על מה מתאבלים, הגיע סוף סוף לעיקר העניין אליו בקש להגיע, וכה היו דבריו: כשבית המקדש היה קיים, יהודי שהיה לומד דף גמרא (אגב, 'דף גמרא' עדיין לא היה, כי התלמוד

ציון ט' בעניין זה מוקלטת הערה או הרחבה בקו השיעורים: 0773541079. כמו"כ אשתדל בל"נ להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלון, ותגובות להערות. שלוחה 8: ניתן להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו).

עדין לא נכתב. מסתמא התכוון ללימוד בעל פה? או שלא חשב על שאלה זו), היה מתעלה הרבה יותר וכו'. וכך המשיך לקשקש עוד ועוד, כאילו זו הסיבה העיקרית לאבלות. מאוחר יותר שמעתי ממאן דהו שכעת כבר מרגיש הרבה יותר כיצד יש להתאבל וכו'.

בעלונים הקודמים (ובעוד כמה הזדמנויות) התייחסתי לגישה של חוגים מסויימים הנרתעים מכל מה שקשור לבית המקדש, קיבוץ גלויות, יישוב ארץ ישראל, ועוד. רבים מהם רגילים להשתמש בטענה שבנושאים אלו "אין לנו מסורת", ולכן לפי דעתם איננו יכולים לקיימן. כך, במקום להשתמש במושג מסורת כדי ללמוד כיצד לקיים מצוות, משתמשים בו כדי לעקור את התורה ח"ו. בעלון פרשת קרח (עלון מס' 22) כתבתי כי מה שמפריע להם זה לא חסרון מסורת (וגם בזה טועים הם), אלא שינוי ההרגל. קשה לחשוב אפילו על מציאות של בית המקדש קיים. מסיבה זו (וכנראה מעוד סיבות) הם מחדירים לעצמם את ההרגשה שכל העניינים הללו הם דברים רוחניים גבוהים מאד ואיננו שייכים אליהם כלל (רק כשיבא המשיח ובית המקדש ירד באש מהשמים - יחד עם סנהדרין שילמדו אותנו בבת אחת כל מה שצריך לעשות- אז נחיה בצורה אחרת לגמרי, גבוהה מאד, ונוכל לקיים את כל המצוות).

ונחזור לדברי אותו דרשן: לפי דרכו ושיטתו, היה מתאים לשאול אותו 'נו, ומה בכך שאיננו מתעלים כמו פעם? אנחנו אנוסים... מה הכאב הגדול?' סביר להניח שאילו היה נשאל כן, היה מזדעזע מעצם השאלה. ואגב, באמת אין חיוב לאדם להתעלות וכו' כמו שיש לו חיוב לקיים כל מצוות התורה. אך כנראה גם כאן מעורב אותו עניין: ענייני ביהמ"ק רחוקים מאתנו, ואיננו מורגלים בכך. משא"כ על לימוד תורה יש לנו 'מסורת'... הרי כלל ישראל התקיים אלפיים שנה בלי בית המקדש, אך לא יתקיים בלי תורה וכו'.

אכן, ישנם רבים שלצערנו באמת אינם מבינים על מה האבלות. מי שלא מבין את ההפסד הגדול והכאב שבחרבן בית ה', יש להסביר בדרכים שונות לחלוטין. כנראה אותו דרשן סובל מאותה בעיה, אך במקום לפתור את הבעיה שלו עצמו, עמד ודרש והרחיב בשאלה כזו לפני בחורי חמד צעירים שעדיין לא עמדו על דעתם. וכמו האמרה המיוחסת לכמה מגדולי ישראל, ולא מן הנמנע שאכן יותר מאדם אחד אמרה מעצמו: "אם אינך מסוגל להבין ולבכות על חרבן ביהמ"ק"ד, אתה צריך לבכות על החרבן של עצמך".

***

מנהגי אבלות בימי בין המצרים

במשנה מבוארים כמה דיני אבלות בימים שלפני תשעה באב. ברוב הקהלות הורחבו במהלך הדורות מנהגי האבלות. ראיתי מי שכתב שהטעם הוא: ככל שרחוקים יותר מהחרבן הרגשות מתקנים יותר (כפי שמצינו שהקרובים יותר לזמן החרבן היו בוכים כל כך בשעת דרשת מגילת איכה, עד שהמקוננים לא יכלו להמשיך עוד בדרשות), ולכן הוסיפו והרחיבו את מנהגי האבלות, כדי שעל ידי כך נגיע לאבלות עצמה. אגב, יש לשים לב לכך שלרוב מנהגי האבלות בימי בין המצרים יש יסודות קדומים יותר בדברי תנאים שאמנם לא נפסקו להלכה מצד הדין.

עמדתי כבר בכמה מקומות על התופעה המצויה בזמננו אצל רבים שבכל פעם שיש איזו מצוה שעלינו לקיים, מיד ימצאו הם סיבה למעט בקיום אותה מצוה. הדבר מצוי בעיקר בעניינים השייכים למצוות שיש בהן הנאת הגוף והנפש (אכילה, שתייה, שמחה, וכדומה). לפעמים ינסו לתלות זאת בחיוב מצוות לימוד תורה בכל רגע ורגע (שוכחים הם שמצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים דוחה תלמוד תורה). לפעמים סתם כך קשה להם לקבל את העובדה שתורתנו הקדושה מצווה אותנו גם מצוות כאלה. מחריד לשמוע אנשים המצטיירים כצדיקים גדולים בקרב חוגים מסויימים, שמהרוח הנושבת בין דבריהם מקבלים את הרושם שקשה להם רגשית לקבל מצוות כאלה. גישה כזו קיימת בכמה דתות, אך בשום פנים ואופן לא ביהדות.

מאיך, יש גם חוגים שדווקא בימים אלה בהם עלינו להתאבל על חרבן בית המקדש, טורחים הם להדגיש כמה היהודי חייב לשמוח וכו', וכמה לא חייבים להתאבל, ואסור להתאבל יותר מדי ועוד. נראה שאלה אינם רוצים להתאבל על ירושלים, ולכן מנסים לפחות לטשטש את מנהגי האבלות, ולמצא כל מיני 'הוראות היתר' מדוע וכיצד ניתן להמנע ממנהג אבלות זה או אחר. וד"ל.

אמנם, רוב רובם של הנצבים מתחת אחד משני הדגלים הללו, אינם מתאבלים כראוי על ירושלים. אלה האחרונים מנסים כאמור להפטר ממנהגי האבלות (מטעמים הלכתיים...). אך אלה הראשונים, אם חשבנו שריחוקם ממצוות הכוללות הנאת הגוף או הנפש יגרום להם דווקא להחמיר במנהגי האבלות של ימי בין המצרים. אך לא! תורתנו הקדושה אחת היא. אם סוג מסויימים של מצוות לא נתפס אצלם (היום אומרים "אני לא מתחבר לזה", או "שרש הנשמה שלו במצוות אחרות", ועוד כהנה וכהנה... אכמ"ל), גם המצוות שאמורות להיות המרכזיות ביותר אצל כל יהודי, לא נתפסות אצלם (מה שמראה על בעיה מרכזית אחרת, בעיה חמורה מאד, שאין כאן המקום לפרטה). וכך, באותם חוגים, אף שלא יעזו לבטל מנהגי אבלות (בדר"כ...), אך אבלותם לא על חרבן בית המקדש וחסרון העבודה, אלא על דברים אחרים (שיתכן שניתן אולי למצא קשר ביניהם), דוגמת דברי אותו דרשן שהזכרתי לעיל.

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבנינה

לחערות והארות בעניין העלון: יחזנת נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com.
לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

**זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב'):
תענית י"ז בתמוז: מנחה: 7:00 (סליחות במנחה, כפי הזמן). לגבי שחרית תבא א"ה הודעה נפרדת.
פרשת פנחס ופרשת מטות-מסעי: מנחה בחול: 7:30. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:55. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:10.
יבנה המקדש: פנחס: כהונה: מלכיה. לוי: נתניהו. שיר: ל. ומי כמכה. מט"מ: כהונה: מימן. לוי: בקיהו. שיר: ד. והבאר.**

**בימי בין המצרים: בכל יום כ-5 דק' לפני מנחה, אומרים מעט קינות
כמו כן, קטעים שונים בתפלה (כגון: 'ולירושלים עירך וכו') מנגנים בימים אלו בנגון אבלות**

***

עזרת נשים פתוחה בכל התפילות (גם ביום חול)

***

בשב"ק: שתייה קרה או חמה לפני התפילה * קידושא רבא ושיעור משניות מסכת שבת לאחר התפילה * סעודה שלישית התפילות באוירה חמה ונעימה * תפילות בשמחה ובמתינות, אך ללא אריכות מיותרת